

Yeni Türkiye'nin "Dava" Seferberliği ve "Muarızları"¹

Zafer Yılmaz, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi ,
e-posta: Zafer.Yilmaz@politics.ankara.edu.tr.

Hükümete yakın basın organlarını yakından takip eden pek çok yazarın belirttiği gibi yükselen bir "dava" seferberliği ile karşı karşıyayız. Bu dava seferberliği, ecdadın mirasını "diriltmeyi", kitle seferberliği inşa etmeyi ve "öz yurdunda garip, öz vatanında parya" dindar Sünni-Türklüğü yeniden ayağa kaldırarak, iktidar partisinin amaçları ve cumhurbaşkanının şahsiyeti etrafında bir kenetlenme yaratmayı amaçlıyor. Son çıkan yasalara ve hükümetin tutumuna bakarsak, en iyi ihtimalle devlet ve sivil toplum arasındaki bütünlüğü siyasal cemaatin yeniden inşası etrafında kurmayı hedefleyen bir entegre güvenlik devleti projesiyle, daha kötü bir ihtimalle ise dava şiarı etrafında dost/düşman ikiliğini öne çıkaran bir siyaset biçiminin Türkiye siyasetinde hâkim hale gelmesi tehlikesiyle karşı karşıyayız.

Önümüzdeki dönem için geleneksel çatışma biçimlerinin yerine "sokak hareketleri ve şehir savaşları"nın öne çıkacağı öngörüsünde bulunan bazı yazarlar, "sadece devlet gücüne, sadece güvenlik birimlerine dayanan çözüm örnekleri[nin] başarısız" olacağını, bunun "kitlesele reaksiyonu daha da" azdıracığını, dolayısıyla da olağanüstü hal yasaları çıkarılsa ve bunlar uygulasa dahi "sokakların, kitlelerin öfkesini dindirmekte başarılı" olunamayacağını söyleyip, ardından ekliyorlar:

Burada siyasetin yapacağı en önemli şey, büyük davalar, idealler, hedefler üretip kitlelerin bunu benimsemesini sağlamaktır. Devlet gücünün yanında sivil yöntemleri kullanmak, kitlesele eğilimleri yönetmeyi bilmek, devlet ve toplum ortak bir dil ve hedef geliştirebilmektir.²

Bu nedenle Nuray Mert'in özlü bir şekilde ifade ettiği gibi, "hepimizden topyekûn ümmet adına bir kavganın neferleri veya en azından destekçileri olmamız bekleniyor."³ İslami değerler etrafında yeniden uyanışı ve bu uyanış üzerinden kolektif aksiyonerliği telkin eden söz konusu dava çağrısı, aslında bu tür çağrılarının genelde algılandığı gibi bir yükselişin işareti değil. Aksine, Refah Partisi'nden Milli Görüş hareketine AKP'yi iktidara taşıyan İslami siyasal ve toplumsal hareketlerin asabiyyet kaybının güçlü bir göstergesi. Fakat eklemek gerekiyor ki bu asabiyyet kaybı, muarızları ve muhalifleri açısından rahatlamayla sonuçlanacak bir süreçten çok, daha da otoriter bir geleceğin de ilk habercisi. Çünkü Doğu'nun büyük düşünürü İbn Haldun'un analiz ettiği gibi, asabiyyetin

çözölüşü, karşı asabiyetlerle çatışmaya, zenginliğin ve bolluğun artışıyla birlikte israf ve lüksün yayılmasına bağlı olduğu kadar, Hükümdar'ın cebrinin de (baskı, zor ve şiddet) yaygınlaşmasına ve artık hükümünün tam kurulmasına dayanır.⁴ Asabiyyetin taşıyıcılarının lüks ve israf içine batmasının yanında hükümdarın baskıcı uygulamalarla otoritesini ve siyasal iktidarını tesis etmeye meyletmesi, bu süreçte kendisini iktidara taşıyan çevrelerin asabiyyetlerini kırarken, kendi siyasal iktidarının da altının oyulmasıyla sonuçlanır. İbn Haldun'un belirttiği gibi, iktidarın kendini muhafaza etmek için zor, şiddet ve çıkarlara dayalı hale gelmesi ve baskıya dayalı kendi düzenini kurması, bizzat onu iktidarlaştıran kolektif aksiyonerliğin maddi-manevi ruhunu zedelediği gibi, bu kolektif aksiyonerlikte bir araya gelen gruplar arası dayanışma örüntüsünü de parçalamaya başlar. Nimet ve refaha dalma ve hükümdarın kahır, asabiyyetin yıpranmasına ve ortadan kalktığı anda da yerini bugün olduğu gibi, sadece yeni bir "fetih" çağrısı çıkararak iktidarın hükümünü güçlendirmek isteyen, fakat ilk "asabiyyetin" "manevi ruhundan" tümüyle yoksun olan, yeni asabiyyet ideologlarının "maneviyatsız" çağrısının doğmasına yol açar. Peki, bu yeniden uyanış, diriliş ve bu doğrultuda siyasal cemaatin/topluluğun yeniden inşası, Türkiye siyasetinde, çağrıda dile gelen cemaatin dışına düşenler açısından neyi ifade ediyor? Bir başka deyişle, bugün olduğu gibi dava ilanılarıyla farklılıkları kendi iktidar projesine tabi kılarak içerme politikasının sonuna geldiğimizde, bizi, yani bu "dava"nın onu sahiplenmeyen "ötekilerini" ne bekliyor?

AKP, "Biz"ın Dışına Düşenler ve Yeni Temsil Siyaseti

AKP uzunca bir süre biz-ötekiler ayrımını, statüko taraftarı eskinin muktedirleri beyaz Türkler ile "muhafazakar demokrat", statüko karşıtı ve yeninin peşindeki 'biz' arasında yaptı. Parti, devlet nizamı tarafından garanti altına alınan ayrıcalıklarını muhafaza etmek isteyen, toplumu hiyerarşik katmanlara ayırmış olarak gören ve AKP'yi destekleyen kesimlere karşı kültürel sermayesinin üstünlüğünü vurgulama derdinde olan bir iktidar bloğuyla/toplumsal kesimle mücadele ettiği kanaatini uyandırdığı ve bu kesimi steryotipleştirmeyi başardığı ölçüde, biz/öteki ayrımına manidar ölçüde destekçi buldu.⁵

AKP'nin hayata geçirdiği siyaset, temel çatışmayı elitler-halk arasında koymasıyla popülist siyaset mantığından daima izler taşımış, ama popülist mantıkla parti siyaseti arasındaki örtüşme daima sınırlı kalmıştır. Yine de bu erken dönem siyasetin, demokratik talepler karşısındaki tutumunun popülist siyasetle örtüştüğünü söylerken fazlasıyla ihtiyatlı olmak gereklidir. Parti bir siyaset tarzı olarak popülizmi hayata geçirirken, bunu popülizmin belirli bir tanımını benimseyerek yapmıştır. Bu nedenle özellikle emek hareketi örneğindeki gibi bölüşüm ya da Alevilik özelinde görüldüğü gibi dini tanınma talepleri söz konusu olduğunda partinin tutumu, demokratik-popülist söylemin çok uzağında olmuştur. Etnik ve

diğer farklılıklar söz konusu olduğundaysa partinin tavrı, söz konusu taleplerin, kendi hegemonya projesi içerisinde tanımladığı biçimiyle varlığının kabulüne dayanmaktadır. Dolayısıyla erken dönem politikalarında bile AKP'nin siyasal söylemi, topluluğun bütünü olarak işlev görme iddiasındaki bir kısmiliğe dayanan, farklılıkları evcilleştirme ve eleme çabasında olmayan, eşdeğerlik mantığı etrafında demokratik talepleri bir popüler zincirin halkaları içerisinde bir araya getiren, demokratik bir popülist mantıkla ilişkisiz olmuştur.⁶ İlk dönemlerde bu kadar açıkça ifade edilmese de halkı bir birlik olarak gören, çoğunlukla onu ulusla özdeşleştiren ve hak adına konuşma iddiasından hareketle “bizim” olanı geri alma çağrısı çıkararak, pragmatik amaçlarla popülist siyasetin eşitlikçi iddialarını gasp etme gayretinde ve her an hızla otoriterliğe savrulması muhtemel, muhafazakar bir popülizm izlenmiştir. Bu nedenle de Avrupa Birliği'ne yönelik kısa reform döneminin ardından, bu taleplerin varlığını kabul ederken onları içleyerek dışlama derdi, bu demokratik talepleri kendi milli irade söylemi içerisinde nötralize etme gayreti ve kendi siyasal cemaat anlayışının hâkimiyetine yaslanan bir siyasal alan içerisinde bu farklılıkları yönetme çabası etrafında kurumsallaşmış bir siyaset baskın hale gelmiştir. Bunlara ek olarak günümüzde artık, dava çağrılılarıyla, şimdiki fethetmek için yeniden inşa edildiği gözümüzden kaçırılmaya çalışılan “geçmiş” seslenişlerle, bu siyasetin de bir adım daha ötesine geçiliyor gibi görünüyor.

Medya, think-tank kuruluşları ve parti sözcüleri eliyle, meşru siyasal söylemin ve siyasal alanın oluşumunun sınırlarını, inşa etmeye gayret ettiği dindar Sünni-Türk topluluğun sınırlarıyla örtüştürmek için uğraşan ve bu yolda kendi temsil tekelinde olmayan bütün farkları eşitleyen *müesses nizamcı/statükocu* bir söylem, yeniden inşa ediliyor. Fakat bu inşa faaliyeti hiç kuşku yok ki sadece “içeriyi” değil, “dışarı”yı da yakından ilgilendiriyor. Biz-ötekiler ayırımının basitçe halk/muhafazakâr çoğunluk-elitler/beyaz Türkler arasında kurulmak yerine, ‘biz’in teolojik “dava” zemininde yeniden tanımlanmaya başlaması, sadece ‘biz’in değil, farklılıkların da kuşkusuz yeniden inşasını zorunlu kılıyor. Bildiğimiz gibi, siyasetin “dost-düşman” karşıtlığı etrafında katlaşılarak, “ötekiyle” her tür karşılaşmanın siyasal “varoluşa” ve milli-dini “dava”ya yönelik bir tehdit haline getirileceği bu tür bir siyaset, farklılıklar açısından basitçe bir dışlanmayı ve ötekileştirmeyi değil, aynı zamanda “düşmanlaştırmayı” da gündeme getirir. Teolojik bir bağlam içerisinde yeniden ele alınan etnik, dini, yaşam tarzlarına dayalı olan farklılıklar, sadece devletin ve milletin birliği sorununun uzantısı olarak değil, iyi/kötü arasındaki kutsal mücadelenin de bir parçası olarak yeniden inşa olunurlar. Dindar Sünni-Türk kimliğinin “bütünlüğüne ve kesinliğine en büyük tehdidi ortaya koyan” yaşam tarzına dayalı olanlardan etnik ve dini farklılıklara kadar her tür farklılık, “hegemonik kimliğin saflığını ve bütünlüğünü korumak

amacını taşıyan bir dizi çabada” ortaya çıkan bir kötülük sorununun da doğru-
dan parçası haline getirilir (Connoly, 1995: 10).

Karşılık bulup bulmayacağını henüz bilmediğimiz ve içeriğine tam da vakıf ol-
madığımız bir dava çağrısı çıkaran ve genel çerçevesini güç siyasetinin, reaksiyo-
nerliğin, çoğunlukçuluğun ve meşru/milli biz ve gayri-meşru/gayri-milli ötekiler
arasındaki siyasal kutuplaşmanın çizdiği bu siyasetin, etnik, dini, cinsiyete ve
hayat tarzlarına dayalı farklılıklarla kurduğu ilişkinin mahiyetini gelecekte belir-
leyebilecek ve hangisinin daha baskın olacağını henüz bilmediğimiz iki süreç söz
konusu: Asabiyet kaybının sonucu olarak, etnik ve dini cemaat inşası etrafında
daha fazla kenetlenen ve liderde cisimleşen entegre güvenlik devletinin hızla
inşasına yönelik bir süreç ve statükoyu her yönden çözerek, halkın bütün gö-
rünümlerine siyasette yer açan radikal bir demokratik popülizmi ortaya çıkaran
ve bu güvenlik devletinin “muarızlarını” bir araya getiren bir süreç. Yaşadığımız
ve günümüzde daha çok deneyimlediğimiz, hiç kuşku yok ki güvenlik devletinin
inşasına yönelik birinci süreçtir. İkinci sürecin siyasal aktörlerinin kimler ola-
bileceğini ya da bu tür bir karşı kolektif aksiyonerliğin nasıl örgütlenebileceği-
ni henüz bilmiyoruz; fakat onun olmazsa olmazlarının neler olabileceğine dair
bazı fikirlere sahibiz. En azından demokratik bir siyasete yön verebilecek en
temel ayrımın, ulus devlet mantığını daha da güçlendirecek, sekülerlikten sü-
ratle uzaklaşan ve bu yolda muarızlarını “düşmanlaştıran” bu güvenlik devletini
savunan iktidar bloğu ile eşitliğe ve özgürlüğe ihtiyacı olanlar arasında olacağını
görebiliyoruz.

Yukarıda belirttiğimiz gibi, dava söylemiyle hükümet taraftarları, siyaset öncesi
(meşruyetin kökeni) ve siyaset içi (iktidarın tek meşru kullanıcısı) bir töz olarak
dindar Sünni-Türklüğün yeniden inşa edildiği bu dönemde, parti seçmen taba-
nını kriz anına odaklanmış bir gruplaşma içinde tahkim etmeyi ve “muarızlarına”
büyük kitleleri manipüle ederek hareketlendirme kabiliyetine sahip olduklarını
tekrar göstermeyi amaçlıyor. Bu dar çoğunlukçu anlayış, siyasetin aşırı kişileş-
tirilmesi yoluyla, çıkarların birlikteliğinin yanında davanın yürütücülüğünü üst-
lenmiş, koruyucu, müsamahasız, yargıç ve güçlü bir kişilik olarak lideri sürekli
öne çıkarıyor. Her ne kadar başkanlık rejimi tartışmaları bir tarafa bırakılmış olsa
da savunulan bu lider anlayışı ve “dava” söylemi etrafında, devlet-sivil toplum
birliğini oluşturma hayali ile temsil ilişkilerinde de bir dönüşümün hedeflendiği-
ni ve bunun ilk adımlarının atıldığını söylemek mümkün.

Halk ve temsilcilerinin birbirlerinin aynadaki suretleri oldukları iddiasındaki
imgesel bir özdeşlemeye dayanan temsil ilişkisinden, bu ikisi arasındaki mesafenin
bütünüyle askıya alındığı, liderin halkın iradesinin tecessümü olduğu ve dava
adına hareket eden liderin eylemlerinin meşru olması için rasyonel bir kanıt

ihtiyaç olmadığı inancında temellenen, simgesel bir temsile doğru yol alıyor gibiyiz. Söz konusu simgesel temsil, kendi mantığının sonuna ulaştırıldığında bildiğimiz gibi temsil etmez, aksine bizatihi temsili olanaksız hale getirir ve kendi kendini yetkilendirmenin bir aracına dönüşür. Kanaat oluşturulması yoluyla rıza imali, medya aracılığıyla sanal özdeşleşmenin yayılması, siyasi etkinliğin aşırı kişileştirilmesi ve siyasetin bir gösteri biçimini alması, günümüz Türkiye'sinde bu dönüşümü besleyen pek çok nedenden başlıcası. Bu siyaset biçiminin olası hâkimiyeti, temsil ilişkileri açısından önemli bir dönüşümün de ilk habercisi. Siyaseti reflekslere ve sembollere demirleyerek kitle hareketliliği inşa etme hevesi, siyasal topluluğun yegâne temsilciliğini üstlenme ve aslında siyasette bir karar alma biçimi olan çoğunluk kuralını mutlak çoğunlukçuluğa çevirme girişimi, temsil alanını daha da daraltarak, farklılıkların temsil alanı içerisinde ifadesini zorlaştıracaktır. Henüz işler bu noktaya varmasa da temsil ilişkilerinin simgesel temsile dönüşmesi durumunda, siyasal meşruiyete ilişkin algının ve seçimlerin bir meşruiyet aracı olmaktan çıkmasının, yani parlamenter demokrasinin toptan krize girmesinin de olası olabileceğini söyleyebiliriz. Bu dönüşümle beraber harekete geçirilen duygulanım biçimlerine baktığımızda kolayca görebileceğimiz gibi, kendi dışıyla kurduğu ilişkiyi son derece negatif bir biçimde tarif eden ve rövanşizmden meydan okumaya dönüşen bu ruh hali, muarızlarında ve maruz kalanlarda haysiyet yaraları açmaya aday bir tür asli unsur olma iddiasına ve devlet-toplum ilişkilerinin düzenlenişinde güvenlikçi reflekslerin yeniden uyandırılmasına dayanıyor. Bu ruh hali, başarılması son derece zor olsa da asabiyyet kaybını iktidarın zor araçlarıyla tahkim etmek, maneviyat kaybını klişe karşıtıları ve steryotipleri canlandırarak telafi etmek ve otoriter eğilimleri “dava” söylemiyle meşrulaştırarak olası bir demokratik muhalefeti güvenlik siyasetiyle boğmak istiyor. Bu siyasetin geçerlilik kazanıp kazanamayacağı, bu “dava”nın dışına düşenleri ve asabiyyetin kaybedenlerini çok yakından ilgilendiriyor; çünkü asabiyyet, “biz”in dışına düşenlerden yükseliş değil, tam da çözülüş anında mutlak bir teslimiyet ister.

Radikal Popülizm ve Demokratik Asabiyyet

Eşitliğe ve özgürlüğe ihtiyacı olanların, bu tür bir dava siyasetine karşı statükoyu muhafaza etmeye çalışmak yerine, demokrasiyi yeniden inşa etmek ve radikal-leştirilmek için güçlü bir planının olması gerekir. Radikal bir demokratik projenin inşası, sadece muhalefet ettiği dili yerinden etmeye çalışan alternatif bir hegemonya projesi kurgusuna dayanmaz. Bu tür bir proje, kendisine her zaman olduğundan daha fazla önem atfetme eğiliminde olan entelektüellerin masa başında icat edebileceği ya da daima haklı ve “hazır” eylem kılavuzlarına başvurarak kolayca ortaya çıkarabileceğimiz fikirlerle de oluşturulamaz. Bunun için radikal demokratik siyasete uygun, kolektif bir aksiyonerliği uyandıracak tarzda

duyguları harekete geçirerek güçlü dayanışma örüntüleri, birliktelik ve ortaklık biçimleri yaratacak, eşitlik ve özgürlük isteyenlerin birlikte var olma kudretini ortaya çıkaracak upuygun fikirler oluşturmak gereklidir. Bir fikir, Spinoza'nın dediği gibi sadece temsil etmez, aynı zamanda belirli duygulanım biçimlerini harekete geçirerek o fikre sahip olanlarda bir kudret artışı/eksilişini de açığa çıkarır.⁷ Ürettiğimiz ya da sahip olduğumuz bir düşünce, önümüze koyduğumuz sorunlara, sözcüğün gerçek anlamında, çözüm üretmiyorsa, eksik, daha doğru bir deyişle daha az upuygun bir düşüncedir. Demokratik bir projenin merkezine alacağı fikirler de o fikirlere sahip olanlarda negatif duyguları değil, her durumda olumlu bir kudret artışıyla sonuçlanacak duygulanma tarzlarını ve eylem biçimlerini doğuran, buna uygun imgelere, kanaatlere ve fikirlere yaslanan düşünceler olmak durumundadırlar. Peki, on yıllardır neo-liberalizmin şiddetine maruz kalanları, bu despotik baskının altına giren farklı oluşları, mevcut düzen içinde bir yeri olmayanları, hayat tarzlarından dolayı giderek daha fazla dışlananları ve bir bütün olarak yüce nizam adına varlıkları reddedilenleri bir araya getirebilecek demokratik bir proje, hangi kavramlar etrafında bir araya gelirse yukarıda değindiğimiz tarzda bir birliktelik oluşturabilir? Yanıt vermesi oldukça zor olan ve yanıtını üretme işini basitçe kolektif birlikteliğe ve tahayyüle havale edemeyeceğimiz böyle bir soruya dair, cesaretle kendi sınırlılıklarımızın farkında olarak ve kendi üzerimize düşünme çabasının eseri yanıtlar (ona ilişkin upuygun fikirler) oluşturmanın gayretini göstermeliyiz. Tarihe dipnot düşme ve kendi kendini tarih karşısında görevlendirme hevesi ve onun akışına yön verme düşüncesi gibi entelektüelleri kolayca cezbeden “narsist kurnazlıklara” prim vermeksizin, parçası olduğumuz ve içerisinde “savrulduğumuz” bu süreç hakkında, önce düşüncede açığa çıkacak kolektif bir aksiyonerlik için başlangıç noktalarını her zamankinden daha ciddiyetle aramak zorundayız. Baştan ifade etmek gerekiyor ki müesses nizamı ve devleti karşısına alarak onun sınırlarını göstermeyi amaçlaması, demokratik talepler karşısında sentezci bir mantık sergilemesi, mevcut hegemonya projesi tarafından gasp edilen eşitlikçi iddiaları radikalleştirerek bu projeden özgürleştirmeyi hedeflemesi ve siyasal topluluğu yeniden kurucu bir tutum sergilemesi, bu başlangıcın en önemli karakterleri arasında olacaktır.

Öncelikle ulus ve dini cemaat gibi güçlü duyguları harekete geçiren kolektif birliktelik tarzlarına karşı, daha önce bahsettiğim tarzda bir birliktelik tarzının ne tür bir topluluk/cemaat anlayışına kök salabileceği sorusunu yanıtlamak durumundayız. Yine belirtmek gerekiyor ki bu, muhalif siyasal düşünce içerisinde üzerine çok az düşünülmüş ve yanıtı da oldukça zor verilebilecek bir sorudur. Fakat her ne olursa olsun, demokrasi mücadelesi açısından önümüzdeki dönemin merkezi güçlerinin kimler olabileceğine dair ilk pırıltıların

belirdiğini de söylemek mümkün görünüyor. Bu yeni topluluk düşüncesi ancak tutkuları akılla perçinleyerek eşitlikçi bir aksiyonerliğe yol verdiği sürece, niyet ettiğimiz tarzda bir kudret artışına da yol açabilir ve mevcut iktidar bloğunun yaslandığı duygu rejimini ve çıkarlar ittifakını yerinden edebilir. Böyle bir topluluk düşüncesini üretebilmek için tarihsel olarak demokratik bir atılıma aday sınıf, halk, çokluk gibi kavramları yeniden gözden geçirmek gerektiği gibi, yeni muhalif oluş biçimleri de dikkate alınmalıdır.

Yeni muhalif oluş biçimleri arasında en çok öne çıkarılan kesim, % 99 ibaresiyle ifade olunan, önemli bir bölümü aşırı borç içinde yaşamını sürdürerek geleceksiz işlerde çalışan, bütün kudretini hayatta kalma ve var olma çabasına harcayan, iktisadi ve siyasal çifte dışlanma süreçlerinin tahakkümü altındaki toplumsal kesimlerdir. Bir diğer önemli toplumsal kesim ise farklı cinsel yönelimlerden etnik ve dini kesimlere kadar, radikal tanınma taleplerini yükseltenlerdir. Önümüzdeki dönemin güçlü demokratik atılımlarının, bu toplumsal kesimlerin birbiriyle yer yer çatışan çoğul taleplerini, tek bir siyasi proje ve kavram seti içerisinde eritmeyi amaçlayan değil de onları sentezlemeye çabalayan düşünme biçimleri etrafında gerçekleşeceğini söyleyebiliriz. Irk değil sınıf ayaklanması, tanınma değil sömürü meselesi gibi, “muhalif” düşüncenin müzmin “ayrıştırıcı” ikiliklerine düşmeyen sentezci düşünme biçimleri, radikal popülist bir demokrasi projesi etrafında bu talepleri bir araya getirmenin yollarını bulabilir. Bu bağlamda bu tür bir senteze imkân tanınması en olası kavramlardan biri, siyasal düşüncenin ve toplumsal mücadeleler tarihinin kadim kavramlarından olan halk kavramıdır. Halkı *ethnos*la ve ulus devletin sınırlarıyla eşitleyen ya da onu homojen bir birimden menkul görerek statükoyla özdeşleştiren yaklaşım, bugün bütün geçerliliğini yitirmiştir. Yukarıda bahsettiğimiz gelişmeler ışığında, artık halk kavramının da yeniden inşa edildiği ve dönüşümden geçtiği bir dönemde yaşıyoruz.

Halkı oluşturan kesimlerin ve bu kesimler arası ilişkilerin geçirdiği söz konusu dönüşüm, halkın tanımındaki dönüşümle de iç içe geçmiş durumdadır. Fakat sosyolojik bakış açısından düşünüldüğünün aksine, sosyal bir birim olarak halkın geçirdiği toplumsal ve iktisadi dönüşümler değil, siyasal süreçler açısından halkın yeniden tarif edilmesi halk kavramının siyasal geleceğinde belirleyici olacaktır. Sözün özü, bu süreçte demokratik geleneği yeniden canlandırmak için, bizzat kurucu iktidarın taşıyıcısı olan halk tarafından, siyasal faaliyetin kurucusu olarak halk kavramının yeniden tarif edilmesi ve siyasette buna yer açılması gerekiyor. Bu tür bir halk kavramı, kamusalılığın çoğul biçimleri ve farklılıklar etrafında bir montaj olduğu kadar, eşitliğe ve özgürlüğe ihtiyacı olanları iktidar bloğu karşısında heterojen bir birliktelik içerisinde bir araya getirmenin idari ve siyasi yollarının inşasına dayandığı ölçüde, demokratik bir ivmelenme yaratılabilir.⁸ Aynı zamanda kamusal iradelerin çoğulluğunun yanında, halkın çoğul-

luğunu da siyasal alana taşımanın yollarının yeniden üretilmesini sağlayabilir. Sağ popülizmin halkı ulusla, sosyal demokrasinin ise halkı statükoyla eşitleyen yaklaşımının ötesine geçerek, onu siyasette ve mevcut çıkarlar ittifakında bir yeri olmayanlarla yeniden özdeşleştiren, siyasi düzeyde de onu heterojen bir birliktelik olarak yeniden kuran radikal bir popülizm, halkın kurucu iradesinin gaspını sonlandırarak, demokrasiyi tesis etmemizi sağlayabilir. Söyleyeni alttan alta itibarlandırılan söylemsel bir ibare olmanın ötesinde, buradaki radikal ifadesi, popülist bir mantık ve siyaset ile onun yaslandığı temel terimler açısından ne ifade ediyor, açmak gerekli.

Kamusal iradenin, “milli irade” söylemiyle dillendirildiği gibi tek bir tecessüm yolu olmadığını, onun her zaman kısmi görünümler içinde ifade olunduğunu ve kimsenin onun “doğrudan” temsilcisi/sözcüsü olamayacağını kabul eden bir yaklaşım, ancak popülizme için “eşitlikçi” mantığın radikalleştirilmesi ve halkın yönetimi olarak değil de halkın iktidarı olarak demokrasinin inşasıyla mümkündür. Bu eşitlikçi mantık, halkın çoğul yüzlerini siyaset sahnesine eşitler olarak taşımayı, buna uygun siyasal kavramları üretmeyi ve bunun siyasi-idari yollarını bulmayı gerekli kılar. Bu nedenle, halkın farklı yüzlerini ve biçimlerini siyasetin konusu haline getirmenin önünü açabilecek, yani sadece *seçmen topluluğu* olarak değil, *toplumsal etkileşim biçimi* olarak, toplumun kurucu sözleşmelerinde ve anayasada (yasada) ifadesini bulan *ilkesel bir unsur* olarak ve farklı grupların tarihsel deneyiminin ürünü *heterojen ve parçalı bir birlik* olarak halka siyasette yer açan bir siyasal yaklaşımı üretmenin yollarını bulmak için, demokrasiyi olduğu kadar popülizmi de radikalleştirmek gerekli.⁹ Sözün özü, bugüne hâkim semboller/kutsallar siyasetinin ötesine geçerek, Claude Lefort’un belirttiği gibi, kimsenin mülkü olarak görülemeyecek sembolik bir boşluk olarak iktidarı öne çıkaran, halkı siyasal faaliyetin nesnesi değil de kurucu öznesi olarak gören ve buna uygun yeni temsil biçimlerini yaratmayı hedefleyen bir bakış açısını örmek için, demokratik ve radikal bir popülizm üzerine düşünmek durumundayız. Kastettiğim toplumsal adaletsizliğin en önemli görüngülerinden olan yoksulluğun, gelir eşitsizliğinin ve sömürünün yanında, bedeni, dili ve başkalığı da bizzat politikanın geleceğinin inşasında zorunlu bir unsur olarak öne çıkaran bir demokrasi momentini ivmelendirmektir. Bugün insanların içsel haysiyeti fikrine göre eşit muameleyi/eşit saygıyı merkeze alan, bireylerin kendilerine özgün kimliklerinin farklılıklara dayalı oluşum sürecini gözeterek, eşitlik ve özgürlük fikrini savunmayı hedef edinen bir demokrasi momentine acilen ihtiyacımız var. Ve belirtmiş olduğum kudret artışına neden olacak kavramlar meselesine tekrar dönecek olursak, herkesin herkese eşitliği iddiasını, farklılıkların eşit ölçüde saygıdeğer olduğu düşüncesiyle birleştiren ve herkes için bir hak olarak “başı dikliği”, tanınmayı ve insanca yaşamı vazgeçilmez gören

insan haysiyeti ve eşitlik gibi kavramların, “dava” siyasetinin “güvenli” elinin ortaya çıkmaya başladığı bu süreçte, hiç kuşku yok ki bize yol gösterecek temel kavramlar olacağını söyleyebiliriz.¹⁰Buraya kadar tartıştığımız genel öncüllerin ve hatırlatmaların Türkiye bağlamında popülist ve demokrasiyi radikalleştirmek için ne anlam ifade ettiğini daha etraflıca tartışmak ve bu tartışmayı daha da geliştirmek gerekiyor. Üzerimize kâbus gibi çökme ihtimali olan ve asabiyyetin çözülüşünden kaynaklı olarak otoriterlik dozu giderek artması muhtemel bu dava siyasetinin karşısına, ancak ve ancak, bilgi ile kudret arasındaki ilişkileri keşfetmiş, tutkuları akılla perçinleyerek demokratik bir kolektif aksiyonerlik yaratabilecek türde kavramlara yaslanan ve onu sahiplenenlerde güçlü eşitlikçi arzular uyandıran bir siyasal proje aracılığıyla çıkarsak, demokrasiyi bu topraklarda belki yeniden ivmelendirmenin yollarını bulabilir ve “muarızlığın” dil ve duruşuna basitçe mahkûm olmayan yeni çıkışlar açabiliriz.

Sonnotlar

1 Bu yazı 16 Ocak 2015 tarihinde Birikim dergisinin web sitesinde yayımlanmıştır. (Yılmaz, 2015).

2 Bkz. (Karagül, 2014). Bu yazıya dikkatimi çektiği için Cihan Tuğal’a ayrıca teşekkür ederim. Dava seferberliğini izlemek için Ali Nur Kutlu ve Hayrettin Karaman’ın yazılarına da bakılabilir.

3 Bkz. (Mert, 2014). Cihan Tuğal (2014) da yazılarında bu konuya özellikle değiniyor ve meseleyi küresel bir bağlam içerisinde ele alıyor.

4 İbn Haldun’un eserlerinin özgün bir değerlendirmesi için Ümit Hassan’ın çalışması hala vazgeçilmez değerini korumaktadır. Asabiyyet kavramı için özellikle bkz. (Hassan, 1982).

5 AKP’nin ötekileştirmeye gayret ettiği bu toplumsal kesimlerin sözcülüğüne soyunan bazı entellektüellerin, yapıp ettikleriyle bu sürece aktif bir biçimde katıldıklarını da belirtmek gerekiyor.

6 Popülist mantık için bkz. (Laclau, 2005: 96-100).

7 Spinoza düşüncesi ve onun fikir kavramı üzerine kuşkusuz ilk başvuru kaynağı kendisidir; fakat bu konuda Gilles Deleuze ve Ulus Baker’in ilgili yazı ve yorumlarını da şiddetle tavsiye ediyorum.

8 Pierre Rosanvallon tarafından halkın farklı ve yeni yüzlerine dair yapılan bu tanımlar için bkz. (Rosanvallon, 2011). Halk kavramının söz konusu dönüşümüne ve siyasal kuram içindeki yerine dair kapsamlı bir değerlendirme için ayrıca bkz. (Çelebi, 2012: 49).

9 Yine bkz. (Rosanvallon, 2011; Çelebi, 2012).

10 Haysiyet kavramı ve tanınma meselesi için bkz. (Taylor, 1996: 42-85).

Kaynakça

Connolly W E (1995), *Kimlik ve Farklılık*. Çev. F. Lekesizalın, İstanbul: Ayrıntı.

Çelebi A (2012). Demokratik bir anayasanın yapıtaşları: Halk egemenliği ve temsilin demokratikleştirilmesi. *Toplum ve Bilim*, 124, 36-61.

Hassan Ü (1982). İbn Haldun: Metodu ve Siyaset Teorisi. İstanbul: Doğu Batı Yayınları.

Karagül İ (2014). Toplumsal Öfke, Medya Mucizesi, Siyasi İktidar. 26 Kasım, <http://www.yenisafak.com.tr/yazarlar/ibrahimkaragul/toplumsal-ofke-medya-mucizesi-siyasi-iktidar/2006180>. Son Erişim Tarihi, 26/11/2014.

Laclau E (2005). *Popülist Akıl Üzerine*. Çev. N B Çelik, Ankara: Epos.

Mert N (2014), “Muhafazakar demokratiklikten radikal İslamcılığa: Tehlikenin farkında mısınız?”. 4 Aralık, <http://www.diken.com.tr/muhafazakar-demokratiklikten-radikal-islamciliga-tehlikenin-farkinda-misiniz/>. Son Erişim Tarihi, 04/12/2014.

Rosanvallon P (2011). A Reflection on Populism. <http://www.booksandideas.net/A-Reflection-on-Populism.html>. Son Erişim Tarihi, 01/10/2014.

Taylor C (1996). Tanınma Politikası.İçinde: A. Gutmann (ed.), Çokkültürcülük. İstanbul: YKY.

Tuğal C (2014).‘Nefes Alamıyorum’: Başkaldırının Farkında mısınız?. 12 Aralık, <http://t24.com.tr/yazarlar/cihan-tugal/nefes-alamiyorum-baskaldirinin-farkinda-misiniz,10803>. Son Erişim Tarihi, 12/12/2014.

Yılmaz Z (2015). Yeni Türkiye'nin “Dava” Seferberliği ve Muarızları. *Birikim*, 16 Ocak, <http://www.birikimdergisi.com/guncel/yeni-turkiyenin-dava-seferberligi-ve-muarizlari>. Son Erişim Tarihi, 16/03/2015.